

sovaných erbovních figur“. Figury jsou řazeny abecedně, v případě nutnosti se zde nachází pod názvem krátké vysvětlení a poté následují jména rodů, které danou figuru v erbu měly. V závorce jsou uvedené i rody, které v publikaci nemají své vlastní heslo, ale zmiňují se u rodů s podobným nebo stejným erbem. I když autor nezačíná do podrobností, poskytuje zde možnost dohledání majitele erbu podle znamení na štítu. Druhou pomůckou je seznam rodů s názvem „Namísto rejstříku aneb Soupis rodů s variantami jmen“. Jedná se o abecední seznam jednotlivých hesel (jmen rodů a jejich variant), ovšem bez udání strany. Rody příbuzné nebo stejného erbu, které nemají své vlastní heslo, ani zmínky o rodech v jiných heslech tak bohužel zůstávají nedohledatelné.

K celku knihy lze uvést ještě několik připomínek. Co se týče heraldického názvosloví (kromě již výše zmíněného), v případě lichého počtu dělení nevznikají břevna, znak se pouze popisuje jako 3 – 5 – 7 atp. krát dělený (viz např. na s. 315 nevhodné vysvětlení „pětkrát dělený štít, tedy tři pruhy červené a tři stříbrné. Protože příčné pruhy někdy blasonujeme jako břevna, můžeme říci, že Opršalové z Jetřichovic měli v červeném štítu tři stříbrná břevna“). V případě použití kožešin se nepopisuje počet hermelínových ocásků (s. 373) ani počet zvonečků, příp. posázení popelčinou (s. 70), nýbrž se pouze uvede, že je pole (břevno atd.) pokryto hermelínem nebo popelčinou. Omylem je rovněž popsán jako dělený a ne jako polcený erb Pachtů z Rájova (s. 321). V několika případech nekonvenuje popis znaku s vyobrazením – zavádějící je to zejména v případě, když je ve štítu vymalován erb po polepšení, zatímco klenot zůstal z původního znaku (s. 412 – Skrbenští z Hřiště, s. 314 – Oppersdorfové z Oppersdorfu).

Za přednost publikace považují velké množství heraldických a genealogických informací, které byly kriticky sebrány ze starší literatury a pramenů. Na jednom místě jsou sneseny a „zkomprimovány“ údaje, které by zájemce hledal v různých heraldických a genealogických příručkách. Tato fakta jsou rovněž úspěšně přetavena do vizuální podoby, což starším odborným kompendiím chybí. Přidanou hodnotu přináší pasáže o vlivu šlechtických erbů na městskou heraldiku a zmínky o heraldických památkách. Nepříznivě působí absence rejstříků (jmenný, místní), absence poznámkového aparátu a nejasné popisy erbů, které ve snaze o přiblížení laickému publiku vnášejí do českého heraldického názvosloví zbytečné nepřesnosti.

MARTINA HRDINOVÁ

Jaroslav POLÁCH, *Páni z Krumlova. Rod Závíše z Falkenštejna*, Veduta, České Budějovice 2014

252 s., ISBN 978-80-86829-94-4

Páni z Krumlova jsou rodem tak trochu zapomenutým. Ve stínu svých slavnějších vítkovských příbuzných, pánů z Rožmberka, stáli již v renesančním období (autor konceptu obrazového ztvárnění tradice o dělení rúží v 16. století, a ovšem ani Václav Březan pány z Krumlova vlastně vůbec neznal) a do značné míry tomu tak je i v moderní historiografii. Hlavní důvod je nasnadě. Český Krumlov je synonymem právě pro Rožmberky, a i když byla existence krumlovské větve Vítkovců pochopitelně známa již badatelům 19. století (blíže se jim tehdy věnoval především Mathias Pangerl), soustavné pozornosti se této linii dosud nedostalo. Skutečnost, že právě odtud pocházel proslulý Závíš z Falkenštejna, někdy pokládáný za Rožmberka, je vcelku dobře známa. Teritoriální rozsah sféry vlivu krumlovských Vítkovců by nás naopak mohl na první pohled zaskočit – podobně jako i nedávny Janův objev dřívější prakticky neznámého nemanželského syna Závíše z Falkenštejna Ješka, příznačně zasvěceného duchovní dráze (příslušník řádu německých rytířů; s. 107–114).

Úvodní část mapuje počátky Vítkovců, přičemž tu postřehneme několik hypotéz, jež stojí za zvážení. Autor poukázal na sídelní tradici Přice, sahající již do doby před nejstaršími písemnými doklady a s vysokou mírou pravděpodobnosti doloženou nálezem ražby uherského krále Gejzy II. (1141–1162). Ta snad souvisela s uherskou vojenskou výpravou českého krále Vladislava I. roku 1164 (s. 12–13). Návažně se Polách pokusil posunout hranici nejstaršího známého předka rodu Vítkovců před Vítku z Přice – a ačkoliv v rovině konkrétních příbuzenských vazeb jde o hypotézu, naznačená souvislost geografické blízkosti Hroznatovců a Vítkovců na Podblanicku a jižním Sedlčansku stojí za pozornost (s. 15–17). Neméně zajímavé jsou i úvahy o strategii sňatkové politiky směrem k Markvarticům (s. 19–20, 32–33). Rozborem politického kontextu, vývoje majetkové držby i dalších podpůrných indikátorů (např. osobní jména) autor konstatuje nepochybně český původ Vítkovců, a to v reakci na část badatelů, kteří stále připouštějí i původ německý (s. 30–31).

Rodové dějiny – v tomto případě již mluvíme o pánech z Krumlova – jsou strukturovány

do dvou, resp. tří linií: 1) vazby k panovníckému dvoru, 2) podíl pánů z Krumlova na kolonizaci jihočeské oblasti a budování zdejší vítkovské sféry vlivu. Jako třetí linii bychom mohli stanovit genealogickou, neboť posloupnost generací nejen tvoří logickou kostru dějin šlechtických rodů, ale současně umožňuje pojednat témata typu sňatkové politiky anebo mocenských strategií jak v linii horizontální (bratří), tak vertikální (otců a synů, event. vnuků). Vše se potom prolíná v případech předpokládané sňatkové politiky Vítkovců, pojednané s přihlédnutím k sídelnímu kontextu ve sférách jejich vlivu (s. 53–54).

Oddíl koncipovaný chronologicky (s. 11–114) doplňuje několik tematických kapitol: vývoj a struktura majetkové držby (s. 115–134), klientela pánů z Krumlova (s. 135–154) a knihu uzavírá exkurs heraldický, resp. sfragistický (s. 155–174). V prvním případě autor sleduje vývoj majetkové držby (pozdější) krumlovské větve od dob Vítka (I.) z Prčice – jádro bylo příznačně v širším okolí Prčice (Sepekov a vazby ke klášteřu Milevsko), přičemž od počátku 13. století se formuje druhé centrum v horním Povltaví (roku 1220 se jako první připomíná Přídolí, Polách nicméně logicky dovozuje, že sféry vlivu pánů z Krumlova a Rožmberků byly tehdy již do značné míry dány a že existovaly i zárodky samotného Krumlova – s. 120). V oddílu věnovaném klientele autor polemizuje s představou nositelů erbu pětিলisté růže v oblasti Sedlčanska, Podblanicka a Tábořska coby vedlejších větví Vítkovců a předpokládá, že se jedná o rody klientelské, a shodně znamená růže (rozumí se, že s odlišnými tinkturami, ovšem tyto namnoze nejsme schopni spolehlivě určit) naznačuje právě tuto vazbu (ke klientele pánů z Krumlova počítá rody z Bernartic, Načeradce, Kosovy Hory a některé další). Tímto předpokladem, jehož známější analogií je erb „bavorovské“ stříly, ovšem není vysvětlena reálná povaha vazeb těchto rodů k Vítkovcům, jejichž mocenské těžiště naopak od 13. století prokazatelně leželo mimo tuto oblast; naproti tomu výklad kolonizačního díla v okolí Světlíku a Hořic, zasazený do kontextu předpokládaných klientelských vazeb, zní pravděpodobně. A pokud na poli heraldiky je snaha o objasnění otázky tinktur dost možná hledáním nenalezitelného (vzájemný nesoulad pramenů písemných a okrajově i hmotných mnohdy nelze překlenout hypotetickými kombinacemi, byť i sofistikovanými), každopádně pozoruhodný je raný doklad štítonoše (pokud jím ovšem lev v pečtním poli skutečně je), jakož i fakt, že u pánů z Krumlova, a to ani u Záviše z Falkenštejna, nezjišťujeme prestižní pečeť jezdeckou, užívanou současně posledních generací Krumlovských, Jindřichem I. z Rožmberka.

Poláchova kniha je fundovanou syntézou dějin neprávem opomíjené vítkovské větve a současně příspěvkem k otázce možnosti a metod studia české šlechty 13. století; doprovázena je standardním poznámkovým aparátem, bibliografií, genealogickými tabulkami, rejstříky a obrazovými přílohami. Lze říci, že v rámci daných možností autor učinil maximum. Svůj výklad opřel o důsledné pramenné studium, jež však v podobných případech otázky spíše vyvolává, než aby je spolehlivě zodpovídalo. Polách předkládá některé hypotézy týkající se Vítkovců (počátky sídelní tradice v Prčici; otázka vedlejších vítkovských větví versus vítkovské klientely v Podblanicku) i pánů z Krumlova speciálně (např. úvahy o identitě manželky Záviše z Nechanic; sestry Záviše z Falkenštejna a příbuzenské vazby do prostředí významných rodů – s. 104–106; poloha a podoba krumlovského sídla – s. 57–58, 72, 75–78, 115, 123–124), ale i přesahující do obecné roviny sňatkové politiky a mocenských strategií české šlechty ve 13. století (kontakty Vítkovců s Hroznatovci, Markvartici ad.).

Nakolik kouzlo medievistiky spočívá i v interpretacích zdánlivě dobře známých faktů, ukazuje epizoda z polské korunovační cesty Václava II. (1300) v rámci Zbraslavské kroniky. Skutečnost, že panovník se svým doprovodem cestou musel průběžně pobíjet houfy lupičů a nastolovat tak právo, je vcelku očekávatelný topos, daleko méně „logická“ je pak historka, která cestou na jedné tvrzi panovník narazil na bratry Záviše z Falkenštejna a bez milosti s nimi zúčtoval. Jedno i druhé je podle mého soudu pouhým „motivem“ bez reálného základu, a nelze tedy líčení brát doslova a vyvozovat odtud závěry o útočisti Závišových příbuzných a potměšilých cestách osudu (s. 102–103). Spíše se nabízí otázka, proč se tato pasáž v textu objevuje, nač kronikář narážel, čím byl dávno mrtvý Záviš stále aktuální natolik, aby bylo třeba se s ním vypořádávat?

ROBERT ŠIMŮNEK

Jeanne E. GRANT, *For the Common Good. The Bohemian Land Law and the Beginning of the Hussite Revolution*, Brill, Leiden – Boston 2014 (= East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450–1450, Vol. 28)

166 s., ISBN 978-90-04-28289-6

Jak Jeanne Grant uvádí v předmluvě své práce, na počátku jejího výzkumu stála otázka, jakým způsobem česká husitská šlechta ospravedlňovala